

Lukutaidon kertaus

Tekstin lukemisen eri tasot

Katso Särmän luku 1. *Lukiolaisen lukutaito* ja sieltä lopusta Kalevala Korun mainos ja *Lukemisen tasot* -taulukko.

Teksti ja sen osat

Teksti on kokonaisuus, joka välittää viestin tai sanoman.

Tekstit voivat olla kirjoitettuja, puhuttuja, kuvallisia tai videoita tai näiden yhdistelmiä.

Tekstin eri osat herättävät mielikuvia tekstin sisällöstä, yrittävät saada lukijan kiinnostumaan ja jäsentävät kokonaisuutta pienemmiksi palasiksi.

Tekstejä luokitellaan niiden piirteiden perusteella: samaan tekstilajiin kuuluvilla teksteillä on yhteisiä piirteitä.

Konteksti ja intertekstuaalisuus

Konteksti = tekstin julkaisu- tai asiayhteys.

Kontekstin kannalta olennaisia ovat mm.

tekstin tekijä

julkaisupaikka ja -tilanne

julkaisuaika

tekstilaji

kohderyhmä

tavoite

kulttuuri ja arvot.

Intertekstuaalisuus tarkoittaa tekstin kytköksiä toisiin teksteihin.

Intertekstuaalisessa viittauksessa lainataan toista tekstiä suoraan tai epäsuorasti. Siinä voidaan jäljitellä toisen tekstin tyyliä, ulkoasua, juonta tai henkilöhahmoja.

Tavoite ja kohderyhmä

Tekstin tavoitteena voi olla esimerkiksi välittää tietoa, tarjota elämyksiä, vaikuttaa tai harhaanjohtaa.

Tekstin tavoitteen saa selville tutkimalla tekstin tekijää, julkaisupaikkaa ja -aika, tekstin sisältöä, rakennetta, kieltä ja tekstilajia.

Kohderyhmä tarkoittaa yleisöä, jolle teksti on suunnattu ja jota se pyrkii puhuttelemaan.

Sekä tavoite että kohderyhmä selittävät tekstissä tehtyjä ratkaisuja.

Moniäänisyys

Moniäänisyys tarkoittaa sitä, että tekstissä on monen eri henkilön ajatuksia, tietoja ja mielipiteitä.

Moniäänisyyttä tutkiessa kiinnitetään huomiota siihen, ketkä tekstissä pääsevät ääneen ja mikä on eri äänien tehtävä.

Moniäänisyyttä tutkiessa kannattaa tutkia kirjoittajan asennoitumista: suhtautuuko kirjoittaja asiaan neutraalisti, vai ottaako hän kantaa?

Kuvan lukeminen

Kuvan visuaalisia keinoja ovat sommittelu, rajausta, kuvakoko, kuvakulma, värit, valaistus, linjat, muodot, liike ja terävyys.

Kuvan laji vaikuttaa siihen, mikä on kuvan tavoite ja mitä keinoja kuvassa käytetään.

Kuvan tutkija selvittää kuvan perustiedot, tutkii kuvan sisältöä ja visuaalisia keinoja, kontekstoi kuvan ja tekee kokonaistulkinnan.

Jos kuva on osa tekstikokonaisuutta, pitää arvioida, mikä on kuvan tehtävä kokonaisuudessa ja miten kokonaisuuden muut osat vaikuttavat kuvan tulkintaan.

Videon lukeminen

Videoiden analysoimisessa tarvitaan samoja taitoja kuin kuvan lukemisessa.

Otos tarkoittaa yhtäjaksoista kameralla kuvattua jaksoa. Otoksesta toiseen siirtymistä kutsutaan leikkaukseksi. Otokset yhdistetään leikkausvaiheessa kohtauksiksi.

Videoissa käytetään audiovisuaalisia keinoja, kuten erilaisia kuvakulmia ja kameran liikkeitä, nopeutuksia, hidastuksia, erikoistehosteita sekä ääniä.

Videon tutkija selvittää videon perustiedot, tutkii videon sisältöä ja audiovisuaalisia keinoja, kontekstoi videon ja tekee kokonaistulkinnan.

Havainnot ja Päätelmät lukutaidon vastauksessa

Havainto

Havainto on tekstin yksityiskohta, jonka analysoiva lukija huomaa lukiessaan.

Havaintoja tehdään tekstin konkreettisista asioista, kuten siitä

- ketä on haastateltu
- mitä haastateltavat sanovat
- ketä ei ole haastateltu
- miksi juuri kyseiset äänet kuuluvat.

Päätelmä

Päätelmä on havainnon tai havaintojen pohjalta tehty johtopäätös.

Laulaja ja näyttelijä Vesa-Matti Loiri on kuollut. Loiri kuoli pitkäaikaiseen sairauteen keskiviikkona 10. elokuuta. Kuoleman vahvisti Loirin pitkäaikainen ystävä ja manageri Pete Eklund.

*Loiri oli syntynyt Helsingissä 4. tammikuuta 1945. **Hän oli Suomen kaikkien aikojen tunnetuimpia, rakastetuimpia ja menestyneimpiä viihdetaiteilijoita.** Alun perin hän nousi esiin nuorena näyttelijänä elokuvissa ja teatterissa, mutta 1970-luvulta lähtien hänet tunnettiin parhaiten tv-esiintymisten kautta koomikkona ja myöhemmin myös laulajana.*

Muistokirjoitus Vesa-Matti Loiri 1945-2022
(<https://www.hs.fi/muistot/art-2000007998459.html>)

Hän oli Suomen kaikkien aikojen tunnetuimpia, rakastetuimpia ja menestyneimpiä viihdetaiteilijoita.

Havainto: Helsingin Sanomien muistokirjoituksessa Vesa-Matti Loiria kuvataan myönteisillä adjektiiveilla.

*Hän lauloi ja levytti myös tunnetuimpien suomalaisten säveltäjien ja lauluntekijöiden kappaleita: Oskar Merikantoa, Reino Helismaata ja Juha Vainiota. **Se korosti Loirin roolia kansallisena kulttuurihahmona. Hänet haluttiin nähdä suomalaisten tunteiden tulkkina: hauskana ja epämuodollisena kansanmiehenä, mutta myös yksinäisyydestä ja kaiken katoavuudesta laulavana traagisena taiteilijana.***

-- kansallisena kulttuurihahmona -- suomalaisten tunteiden tulkkina --
kansanmiehenä -- traagisena taiteilijana.

Havainto: Muistokirjoituksessa Loiria kuvaillaan voimakkailla ilmauksilla .

*Vesa-Matti Loiri oli kaikkine taitoineen ja intohimoineen **epätavallinen ihminen.** Hänen **erityinen ansionsa** oli kyky puhutella laajoja katsoja- ja kuulijajoukkoja matalalla kynnyksellä, mutta tosissaan. Loirin manttelia on soviteltu monille nuoremman polven taiteilijoille, usein turhaan. **Vastaavanlaista henkilöä voidaan joutua odottamaan vielä pitkään.***

-- epätavallinen ihminen -- erityinen ansionsa -- Vastaavanlaista henkilöä voidaan joutua odottamaan vielä pitkään.

Havainto: Loiria kuvaillaan muistokirjoituksessa myös ainutlaatuisuutta korostavilla ilmauksilla ja virkkeillä.

Yhteenveto havainnoista: Helsingin Sanomien muistokirjoituksessa Vesa-Matti Loiria kuvataan myönteisillä adjektiiveilla sekä voimakkaila ja ainutlaatuisuutta korostavilla ilmauksilla ja virkkeillä.

